

ERG Тобының Қазақстан Республикасының әлеуметтік- экономикалық дамуына қосқан үлесін бағалау

2019-2020 жылдардағы зерттеу.

2021 ж. желтоқсан

3	Не жасалды
4	ERG тобының Қазақстан мен оның өңірлерінің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан үлесі
5	<i>Шығарылымға қосқан үлесі</i>
9	<i>Қосылған құн құруға қосқан үлесі</i>
15	<i>Жұмыс орындарын құруға үлес</i>
19	<i>Халықтың табысын қамтамасыз етуге үлес</i>
23	<i>Мемлекет бюджеттерін толтыруға қосқан үлесі</i>
26	Зерттеудің әдіснамасы және негізгі жорамалдары
30	Қосымшалар

Жобаның мақсаттарына жету үшін келесі міндеттер орындалды:

ERG-дің Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуына 2019-2020 жылдардағы толық әлеуметтік-экономикалық үлесін бағалау жобасы.

Модельдеу үшін статистикалық деректерді жинау және өңдеу

Модельдеу үшін Топтың қаржылық-экономикалық және өндірістік деректерін жинау және өңдеу

Қазақстанның экономикалық моделін өзектендіру және түзету

ERG-дің 2019-2020 жылдардағы ұлттық деңгейдегі толық экономикалық үлесін модельдеу.

ERG-дің 2019-2020 жылдарға өңірлік деңгейдегі толық экономикалық үлесін модельдеу

Жоба нәтижелерімен таныстыруды дайындау

ERG-дің әлеуметтік-экономикалық үлесін бағалаудың негізгі нәтижелері

ERG-дің 2019-2020 жылдардағы Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан толық үлесі:

Экономикада қосылған құн құру

2,47 трлн теңге

Қазақстанның ЖІӨ-не қосқан үлесі

4,56 трлн теңге

экономика өнімдерін шығару

Бизнесті дамытуды қолдау

Жұмыс орындарын құру және қолдау

146,5 мың адам*

жұмыспен қамтылған

727 млрд теңге

Ел халқының тапқан табысы

Халықтың әлауқатын арттыру

587 млрд теңге

Бюджетке түсімдер

Мемлекет кірістерін толықтыру

Бұл Қазақстан экономикасы үшін нені білдіреді?*

1,8%

2020 жылы Қазақстанның ЖІӨ 1,8 пайызы ERG есебінен өндіріледі.

80 мың

2020 жылы ел экономикасында қосымша жұмыс орны қолдау тапты

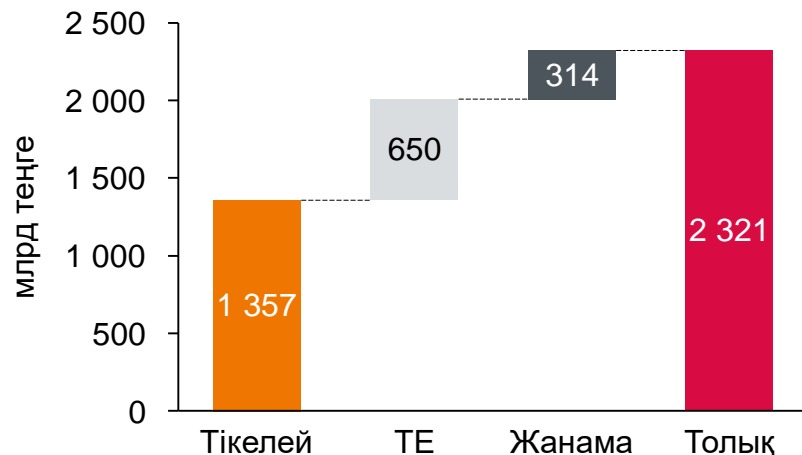
62 теңге

Топ қызметінің арқасында ERG қосымша қосылған құнның әрбір 100 теңгесіне экономикада қосымша қосылған құнның 62 теңге құрылады

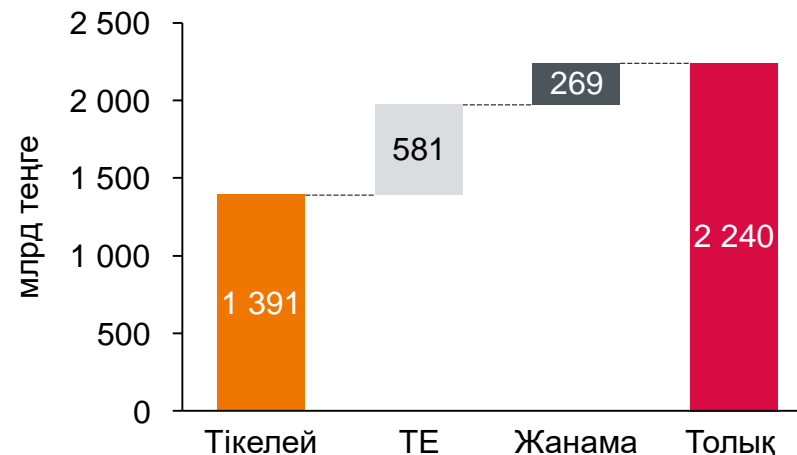

**Шығарылымға қосқан
үлесі**

ERG-дің 2019 жылғы шығарылымға қосқан толық үлесінің құрылымы

ERG-дің 2020 жылғы шығарылымға қосқан толық үлесінің құрылымы

Толық үлестің мультипликаторлары

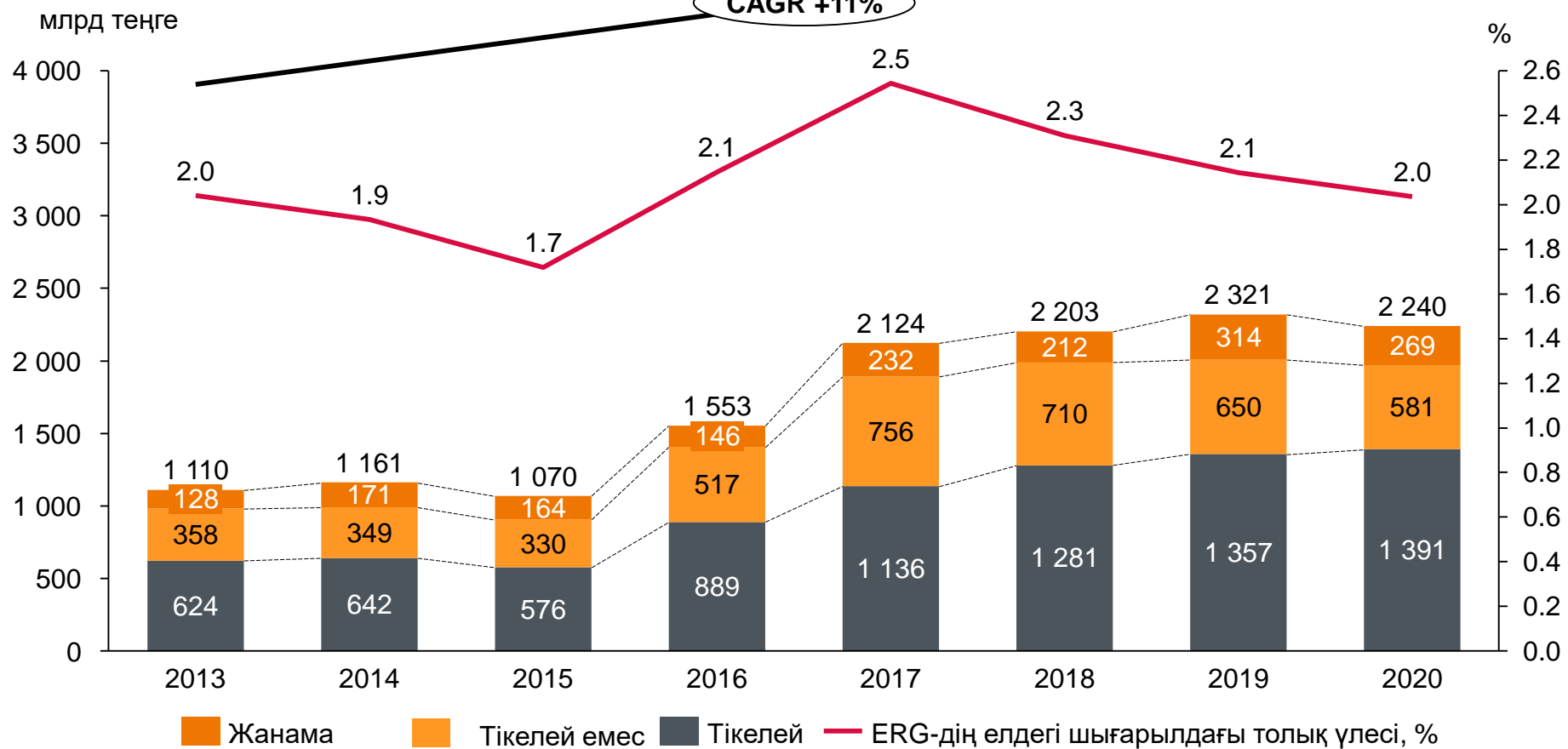
2013	1.78
2014	1.81
2015	1.86
2016	1.75
2017	1.87
2018	1.72
2019	1.71
2020	1.61

- » ERG-дің 100 теңгелік шығарылымы ел экономикасында 2020 жылы экономиканың басқа салаларында қосымша 61 теңгені құрады.
- » 2020 жылы тауарлар мен қызметтерді сатып алудың 2019 жылмен салыстырғанда 2020 жылға азаюына байланысты ERG-дің өнім шығаруға қосқан толық үлесі 3,5% - ға азайды.
- » 2020 жылы Павлодар облысының барлық шығарылымының 22% - ға жуығы ERG кәсіпорындарына тиесілі.

ERG өнім шығаруға қосқан толық үлесінің жыл сайынғы орташа өсімі 2013-2020 жж. – 11% **бірінші тәсіл**

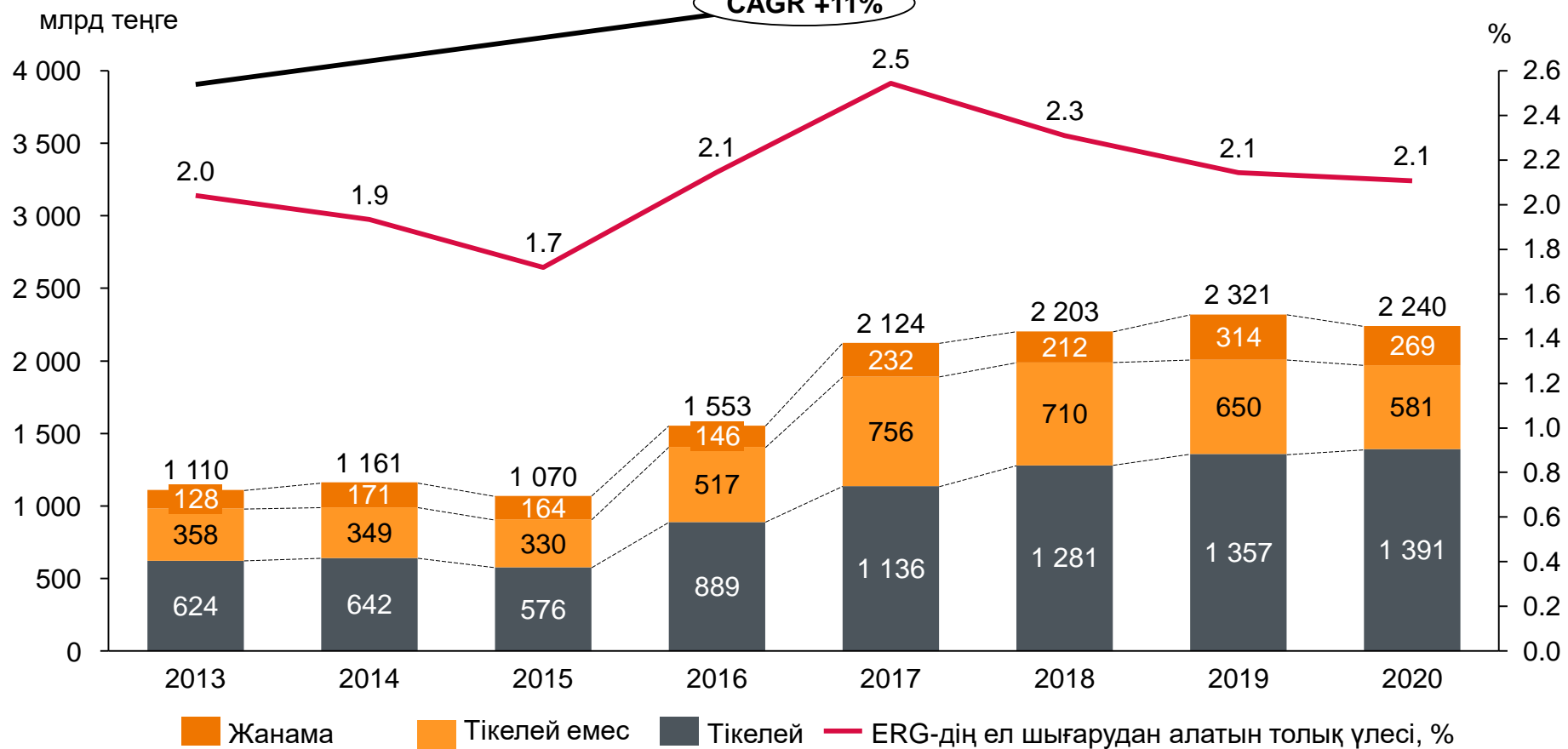
ERG-дің 2013-2020 жылдары шығарылымға қосқан үлесінің динамикасы

ERG өнім шығаруға қосқан толық үлесінің жыл сайынғы орташа өсімі 2013-2020 жж. – 11% **екінші тәсіл**

ERG-дің 2013-2020 жылдары шығарылымға қосқан үлесінің динамикасы

Шығарылымға толық салымының аймақтық бөлінісі, 2020

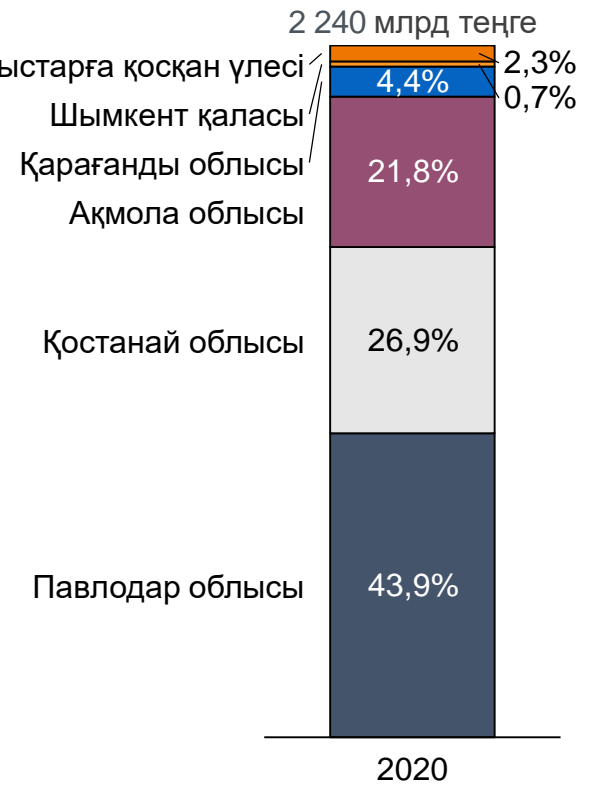

2,240 трлн теңге

ERG-дің 2020 жылы Қазақстан шығарылымына қосқан толық үлесі.

2020 ж. өңірлер бойынша шығарылымға қосқан толық үлесінің құрылымы

2020 жылы Қазақстанда орналасқан негізгі өңірлердің ЖӨӨ-не ERG-дің толық үлесі

2020 жылы ERG-дің ҚР облыстарының шығарылымына қосқан өңірлік үлесі

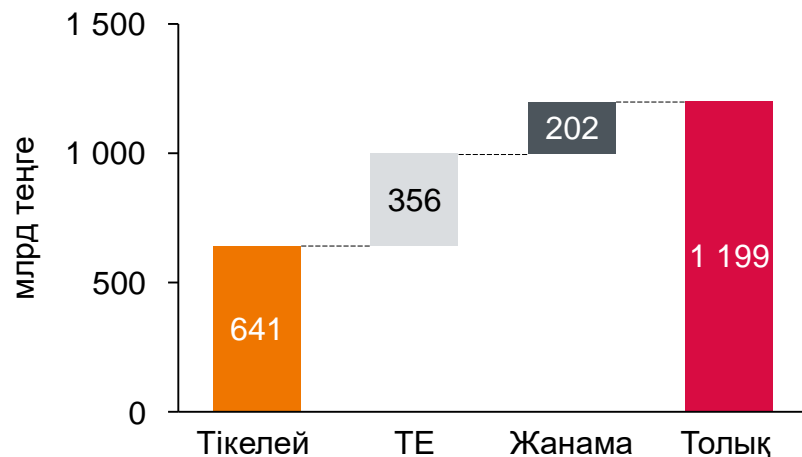

- 22.5% Павлодар облысы
- 16.0% Қостанай облысы
- 11.6% Ақтөбе облысы
- 1.1% Қарағанды облысы
- 0.5% Шымкент қ.

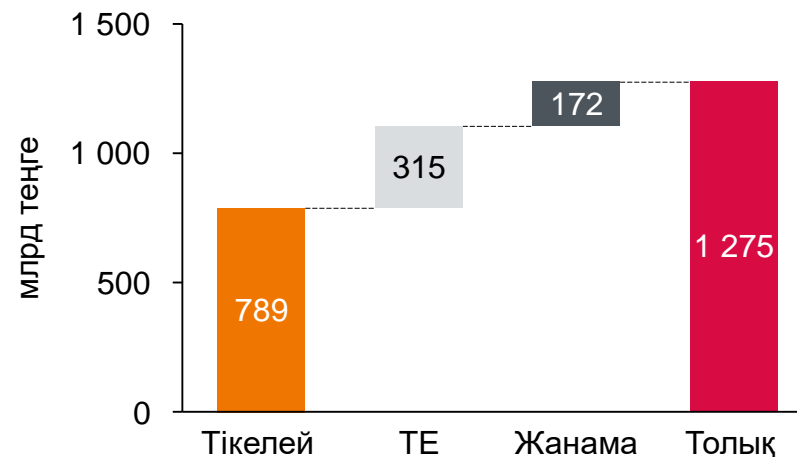
An aerial photograph of a vast, arid desert landscape. The terrain is characterized by numerous winding, light-colored paths or tracks that snake across the dark, sandy ground. In the lower right quadrant, a small, simple structure or tent is visible. The horizon is flat and extends to the top of the frame, where a pale, overcast sky is visible. The entire image has a warm, orange-brown color cast.

**Қазақстанда қосылған
құн құруға қосқан үлесі**

2019 жылы ERG-дің ЖІӨ - ге толық үлесінің құрылымы

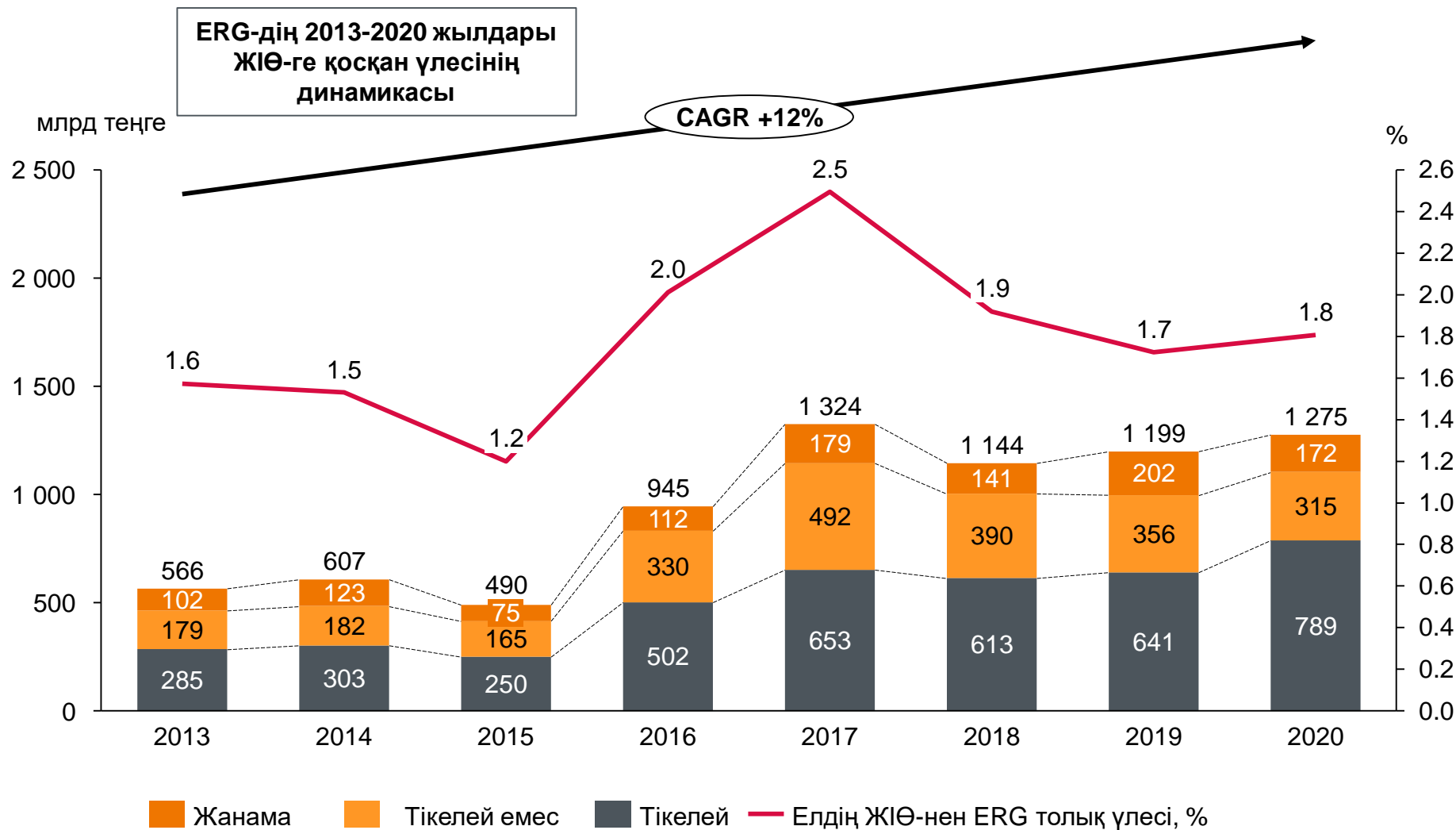
2020 жылы ERG-дің ЖІӨ - ге толық үлесінің құрылымы

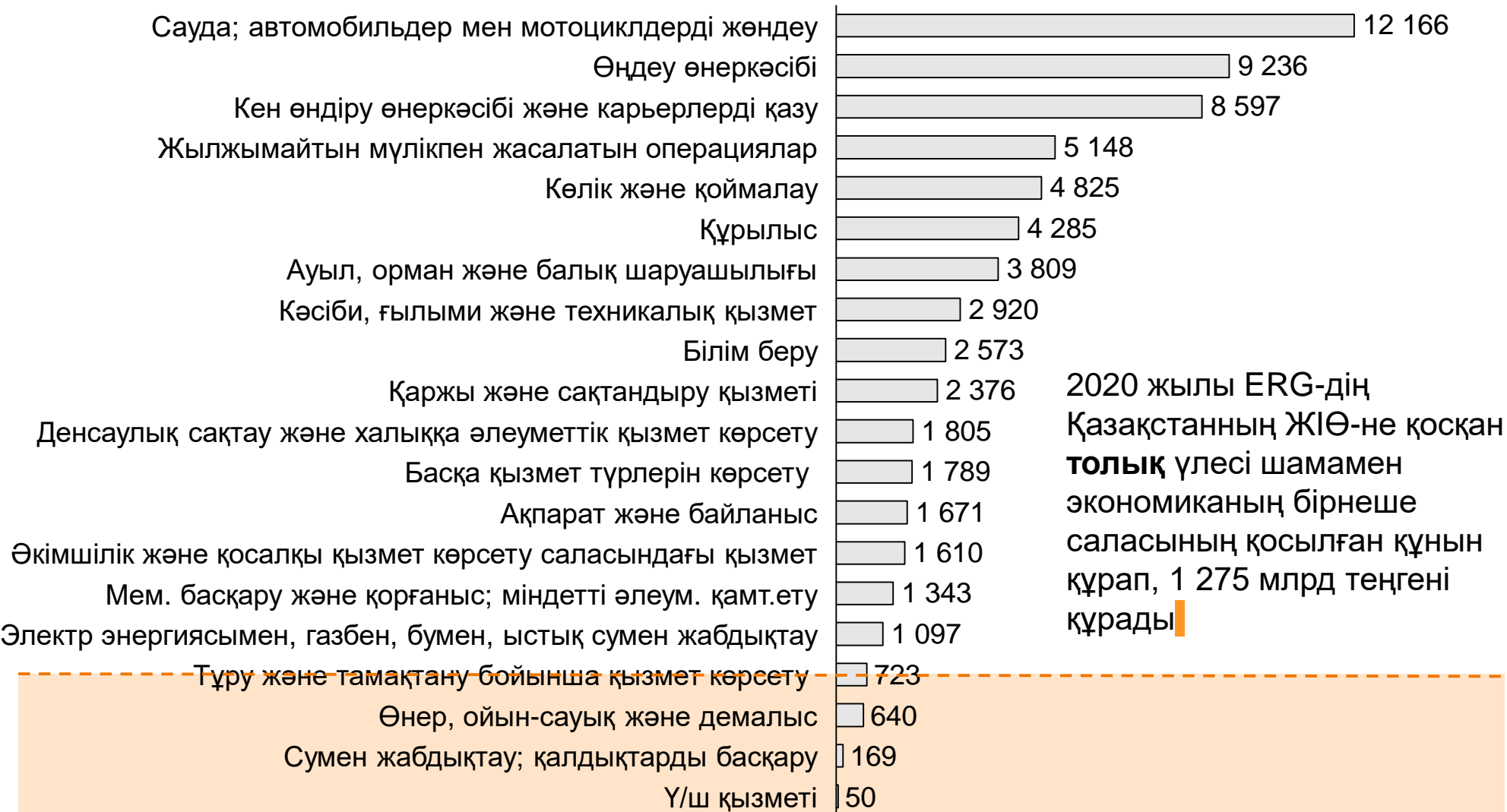
Толық үлестің мультипликаторлары

2013	1.99
2014	2.01
2015	1.96
2016	1.88
2017	2.03
2018	1.87
2019	1.87
2020	1.62

- » ERG-дің ел экономикасындағы қосылған құн салымының 100 теңгесіне 2020 жылы экономиканың басқа салаларында қосымша 62 теңге құрылады.
- » ERG-дің қосылған құнға қосқан толық үлесі Қазақстанның төрт өнеркәсіптік саласының жиынтық ЖҚҚ-на тең: тұру және тамақтану қызметтерін ұсыну; өнер, ойын-сауық және демалыс: сумен жабдықтау; қалдықтарды басқару: және үй шаруашылықтарының қызметі.
- » ERG-дің Павлодар облысына қосқан толық үлесі 111 млрд теңгені, бұл – облыстың жалпы ЖӨӨ-нің шамамен 11%.

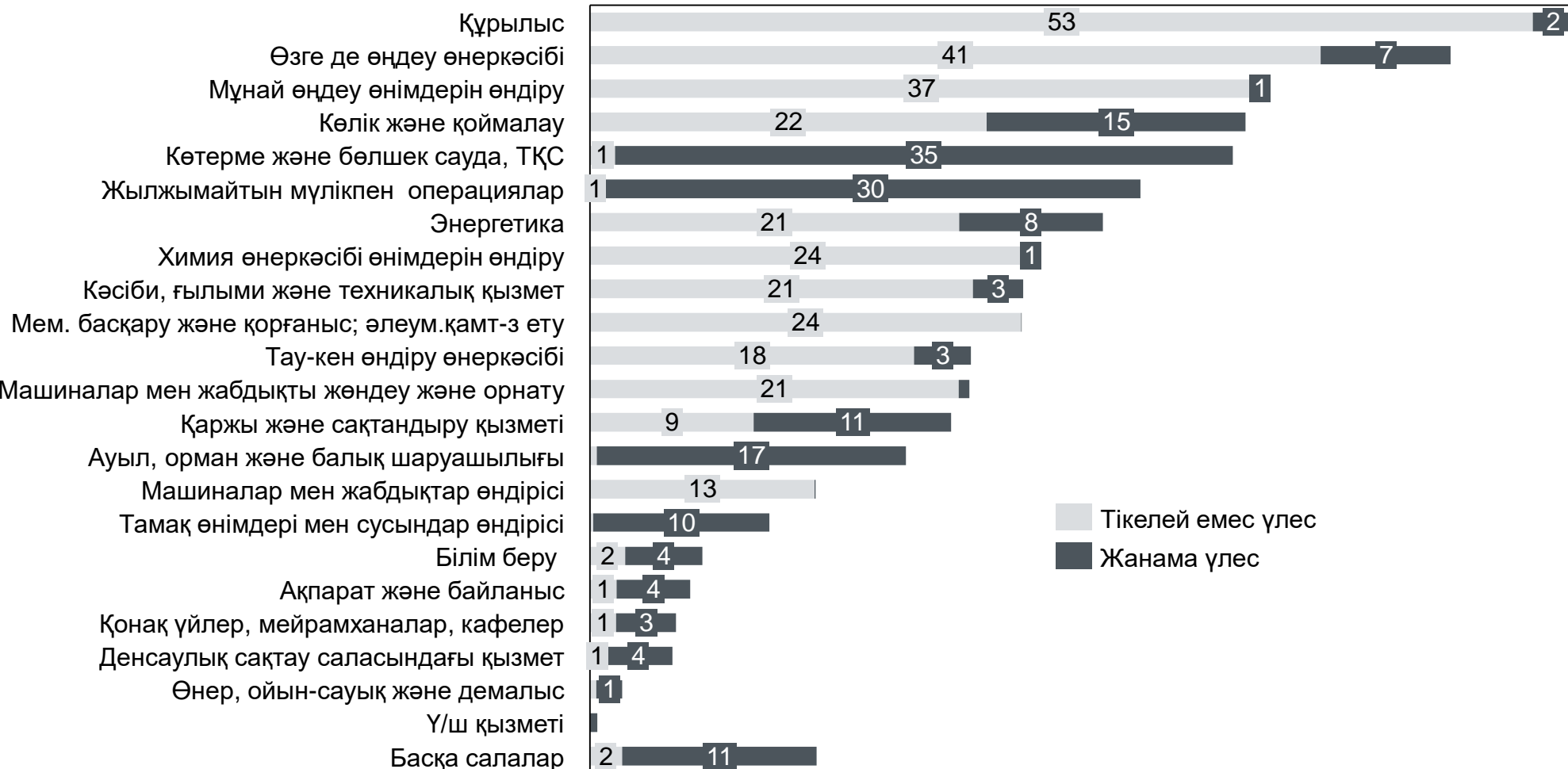
ERG-дің ЖІӨ-ге қосқан толық үлесі шамамен экономиканың 4 саласының қосылған жиынтық құнына тең

2020 ж. ЖІӨ-ге салымдардың тікелей емес және жанама салалық бөлінуі, млрд теңге

млрд теңге

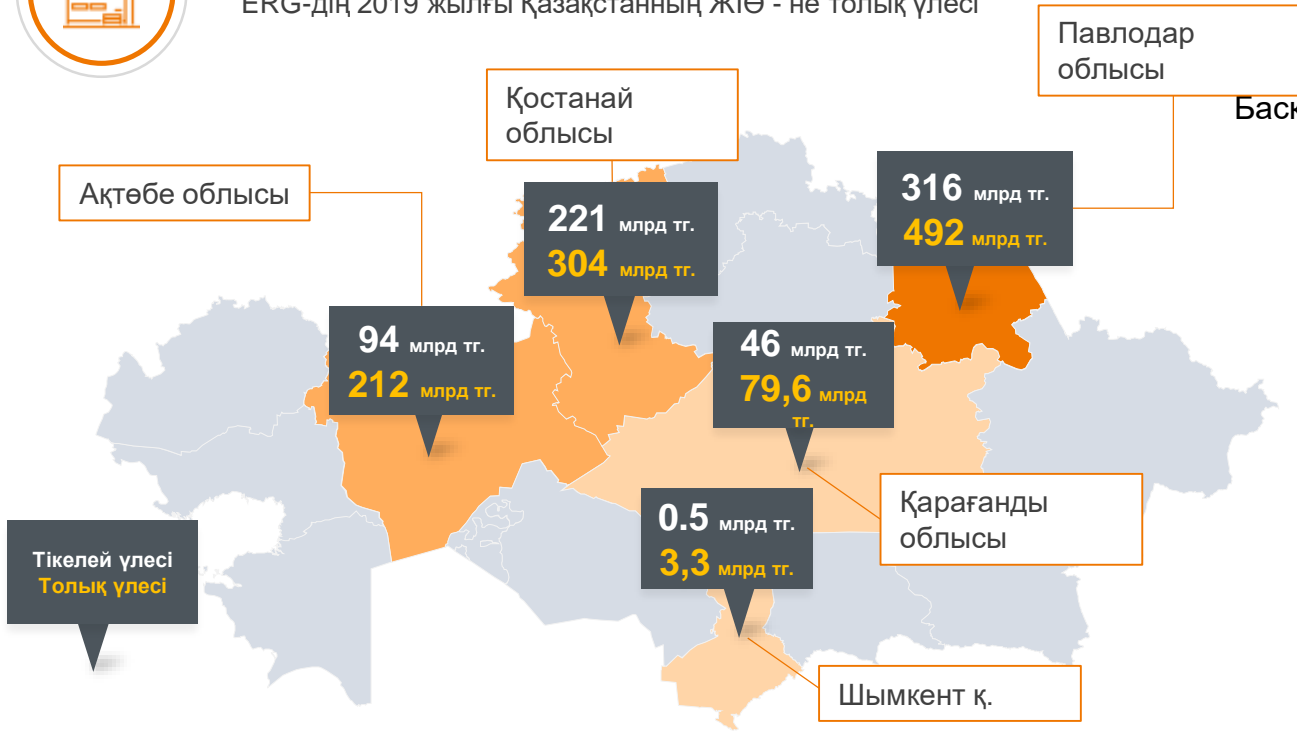

ЖІӨ-ге толық салымның аймақтық бөлінуі, 2019

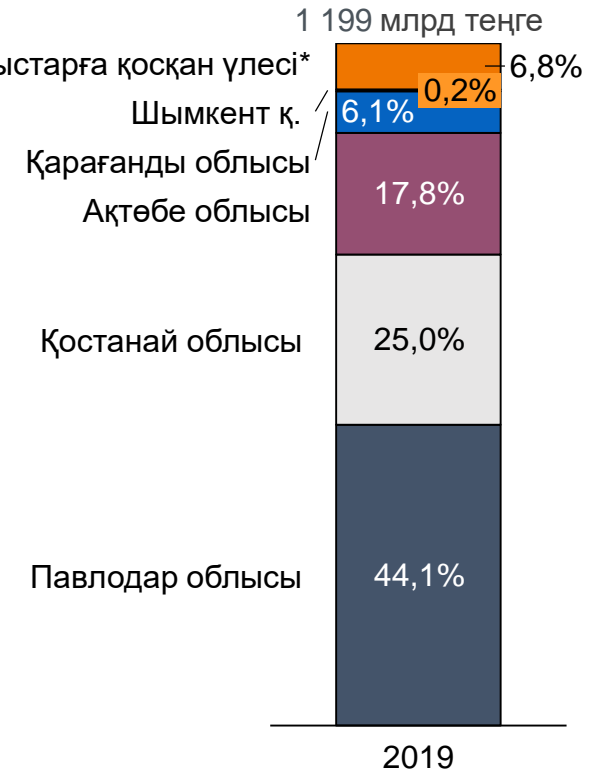

1 199 трлн теңге

ERG-дің 2019 жылғы Қазақстанның ЖІӨ - не толық үлесі

Өңірлер бойынша ЖІӨ-ге 2019 жылғы толық салымның құрылымы

2019 жылы Қазақстанда орналасқан негізгі өңірлердің ЖӨӨ-не ERG-дің толық үлесі

2019 жылы ERG-дің ҚР облыстарының ЖӨӨ-ге өңірлік қосқан үлесі

- 18% Павлодар облысы
- 11% Қостанай облысы
- 8% Ақтөбе облысы
- 1% Қарағанды облысы
- 0,1% Шымкент қ.

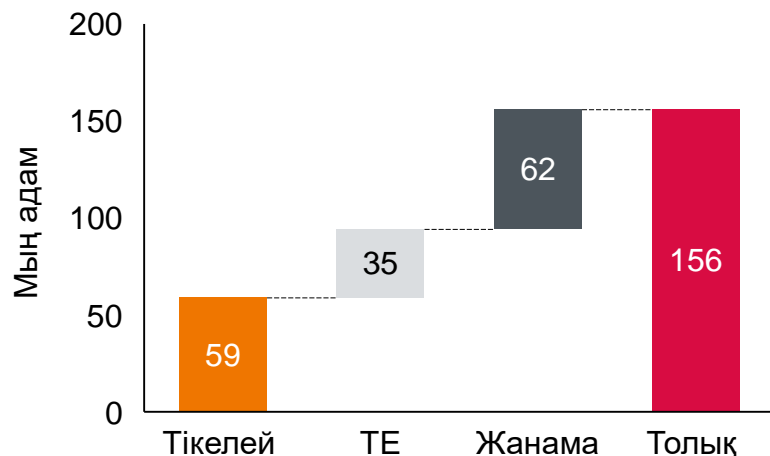

**Жұмыс орындарын
құруға үлес**

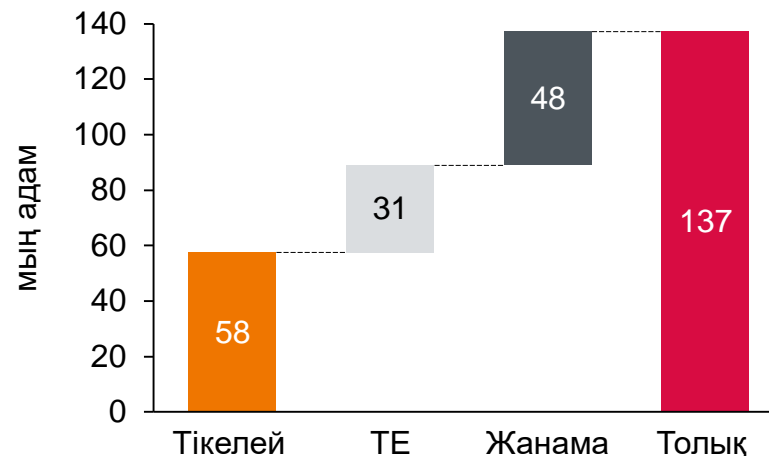
2020 жылы ERG-дің жұмыспен қамтуға қосқан толық үлесі – 137 мың

ERG-дің 2019 жылы жұмыспен қамтуға қосқан толық үлесінің құрылымы

ERG-дің 2020 жылы жұмыспен қамтуға қосқан толық үлесінің құрылымы

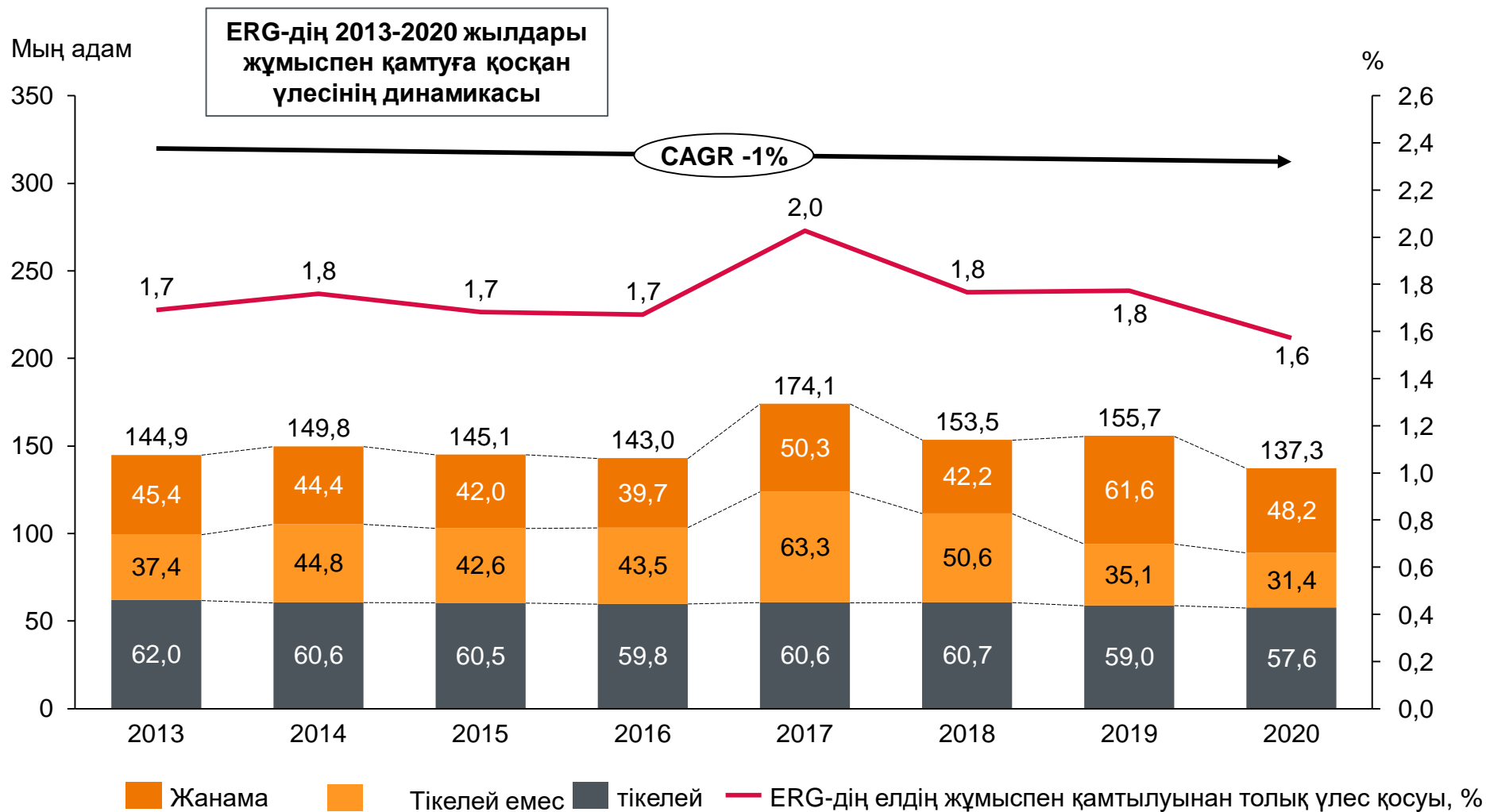

Толық үлестің мультипликаторлары

2013	2.34
2014	2.47
2015	2.40
2016	2.39
2017	2.88
2018	2.53
2019	2.64
2020	2.38

- » ERG-де жұмыс істейтін 100 адамға шаққанда ел экономикасында 2020 жылы экономиканың басқа салаларында қосымша 138 жұмыс орны ашылды.
- » Толық салым үшін ERG 2020 жылы елдегі жұмыспен қамтылғандар санының 1,4% - ын құрады.
- » ERG-дің елдің жұмыспен қамтылуына қосқан толық үлесі 2019 жылмен салыстырғанда 2020 жылы 12% - ға азайды; негізгі себептері екі: Топтың тікелей салымының (яғни ERG қызметкерлерінің) аздап қысқаруы, сондай-ақ Топтың 2019 жылмен салыстырғанда 2020 жылы сатып алуының төмендеуіне байланысты тікелей емес және жанама салымдардың қысқаруы.

ERG-дің елдің жұмыспен қамтылуынан толық үлесі 1,4% құрады

Жұмыспен қамтуға толық үлестің аймақтық бөлінісі, 2020

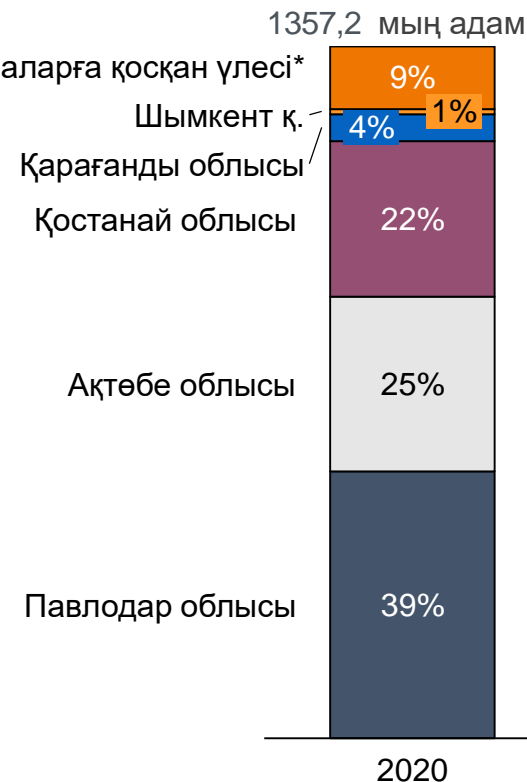
137,2 мың адам

ERG-дің 2020 жылы Қазақстанның жұмыспен қамтуға қосқан толық үлесі

ERG-дің 2020 жылы Қазақстанда жұмыс істейтін негізгі өңірлерді жұмыспен қамтуға қосқан толық үлесі

2020 жылға өңірлер бойынша жұмыспен қамтуға толық үлес құрылымы

2019 жылы ERG-дің ҚР облыстарында жұмыспен қамтуға қосқан өңірлік үлесі

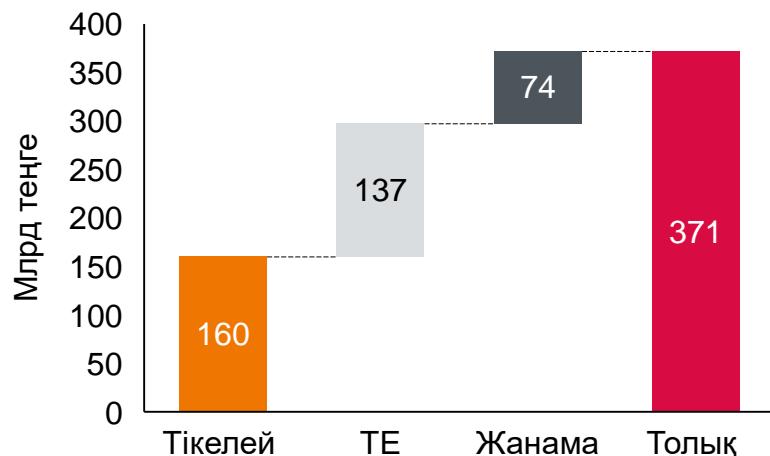

- 13,6% Павлодар облысы
- 6,6% Қостанай облысы
- 8,3% Ақтөбе облысы
- 0,8% Қарағанды облысы
- 0,2% Шымкент қ.

**Халықтың табысын
қамтамасыз етуге үлес**

2019 жылы ERG-дің халықтың еңбек табысына қосқан толық үлесінің құрылымы

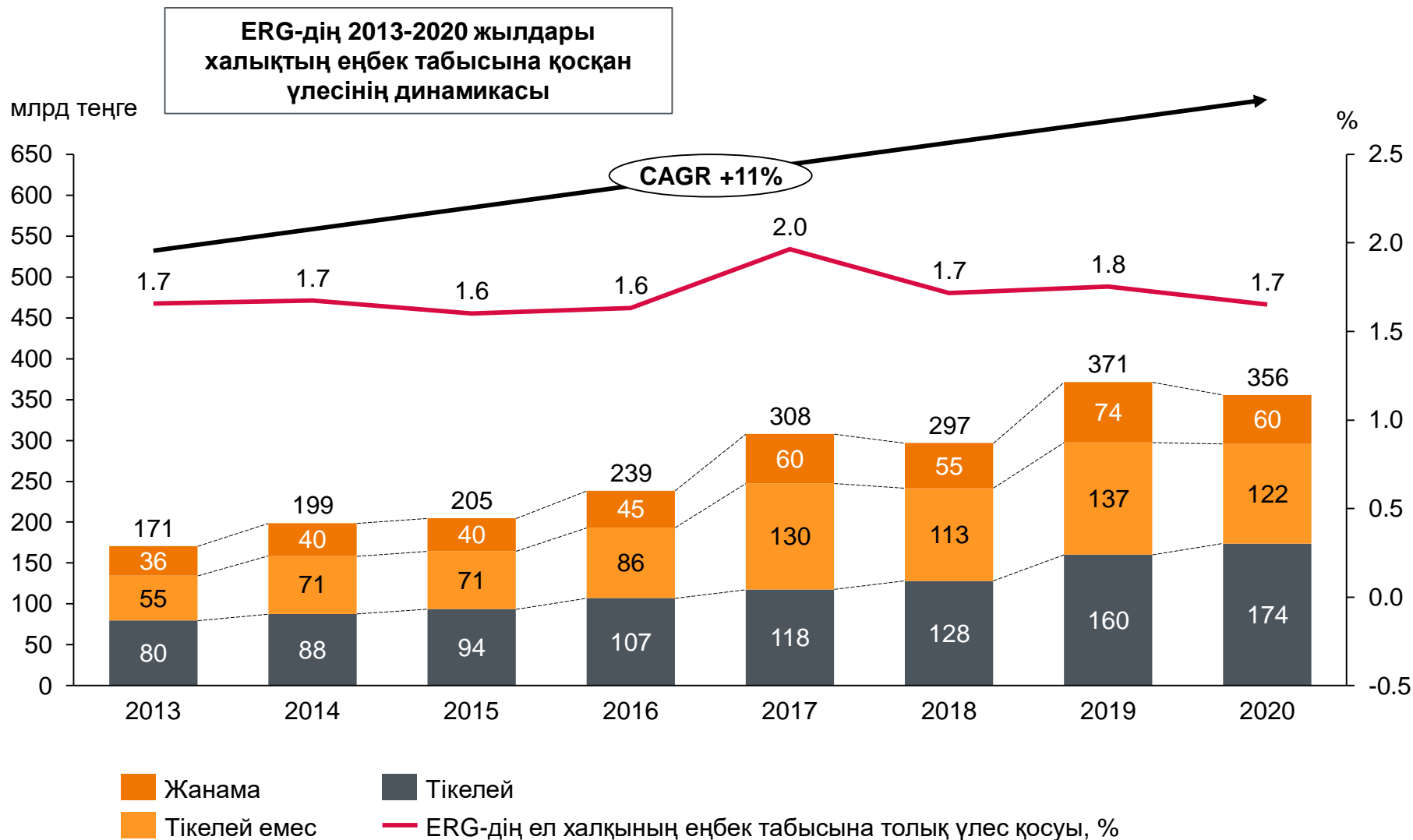
2020 жылы ERG-дің халықтың еңбек табысына қосқан толық үлесінің құрылымы

Толық үлестің мультипликаторлары

2013	2.14
2014	2.26
2015	2.19
2016	2.22
2017	2.61
2018	2.32
2019	2.32
2020	2.04

- » ERG тұрғындарының еңбек табысына ел экономикасындағы 100 теңгеге қосымша 2020 жылы экономиканың басқа салаларында 104 теңге қосылады.
- » Қосылған құнға және жұмыспен қамтуға жасалған салымдарға ұқсас, ERG-дің халықтың еңбек табысына қосқан толық үлесі 2019 жылмен салыстырғанда 2020 жылы 4% - ға азайды, алайда, еңбек табысына қосқан тікелей үлесі (яғни ERG қызметкерлерінің жалақысы) 9% - ға артты, бұл дағдарыс жылы екеніне қарамастан, Топтың әлеуметтік бағдарлылығына байланысты.

ERG-дің 2020 жылы ET-на қосқан өңірлік үлесі

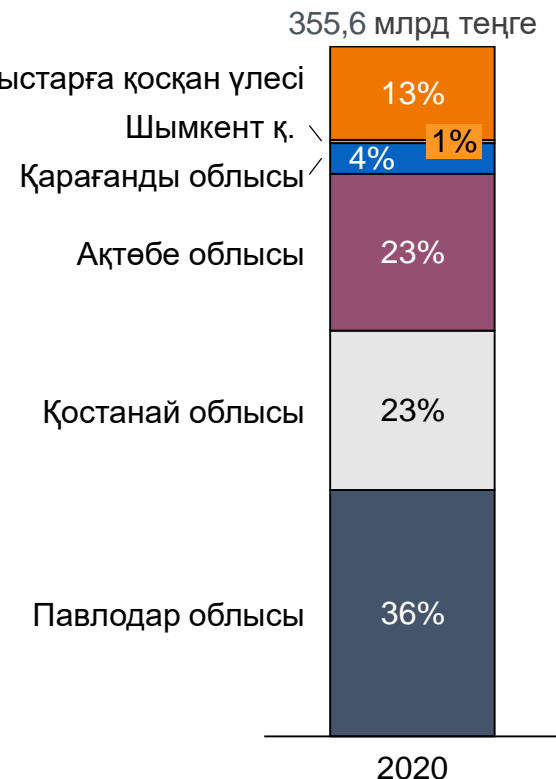
355,6 млрд теңге

ERG-дің 2020 жылғы Қазақстан халқының еңбек табысына қосқан толық үлесі

2020 жылы Қазақстанда жұмыс істейтін негізгі өңірлер тұрғындарының еңбек табысына ERG-дің толық үлесі

2020 жылғы өңірлер бойынша халықтың еңбек табысына толық үлесінің құрылымы

ERG-дің 2019 жылы облыстар халқының еңбек табысына қосқан өңірлік үлесі:

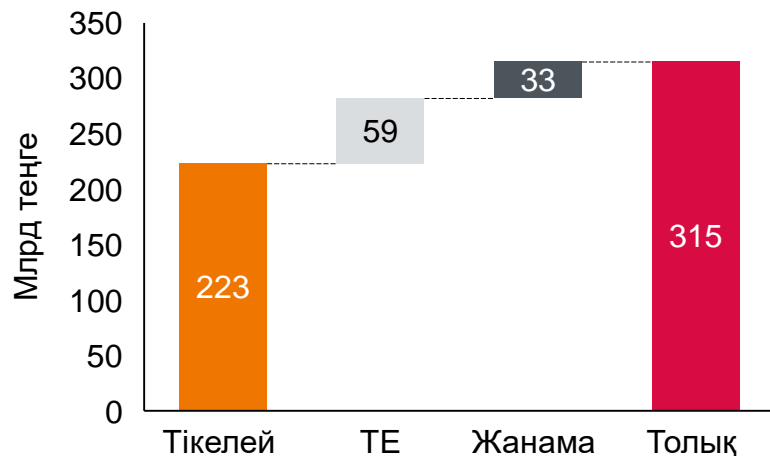

- 15,3% Павлодар облысы
- 8,1% Қостанай облысы
- 9,3% Ақтөбе облысы
- 0,9% Қарағанды облысы
- 0,2% Шымкент қ.

**Мемлекет бюджеттерін
толтыруға қосқан үлесі**

ERG-дің 2019 жылғы толық салықтық үлесінің құрылымы

ERG-дің 2020 жылға толық салықтық үлесінің құрылымы

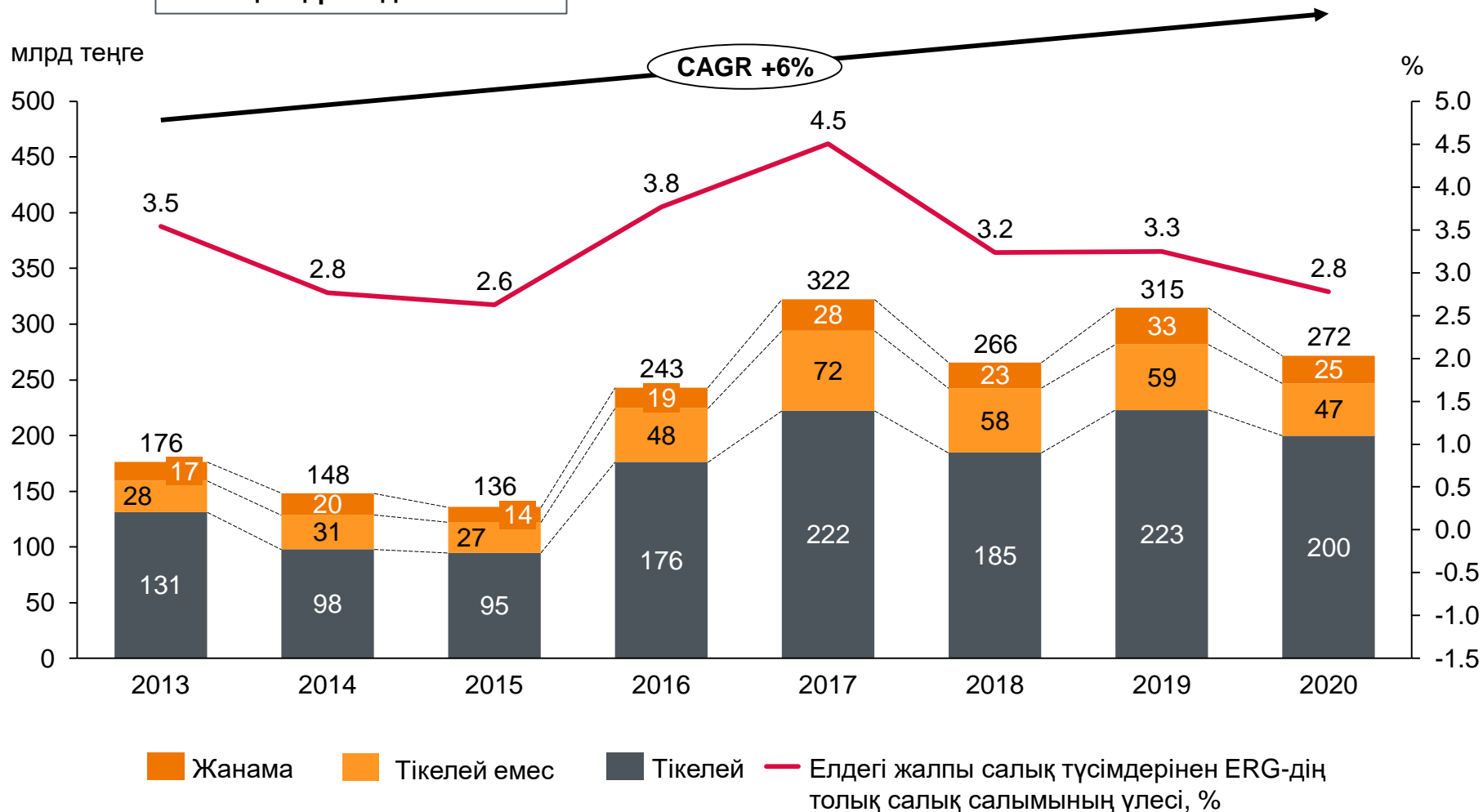

**Мультипликаторы
полного вклада**

2013	1.34
2014	1.51
2015	1.43
2016	1.38
2017	1.45
2018	1.44
2019	1.41
2020	1.36

- » ERG-дің ел экономикасындағы салық салымының 100 теңгесіне 2020 жылы экономиканың басқа салаларында қосымша 36 теңге құрылады.
- » ERG-дің толық салықтық салымы 2020 жылы ел бюджетіне төленген барлық салықтар мен міндетті төлемдердің – 2,8%.
- » 2013-2020 жылдар аралығында ERG-дің ҚР бюджетіне барлық салық түсімдерінің жалпы сомасындағы толық салық салымының жыл сайынғы орташа өсімі – 6%.

ERG-дің 2013-2020 жылдары салықтық үлес динамикасы

An aerial photograph of a large-scale mining operation, likely a cyanide leaching plant. The image shows a complex network of terraced pits and channels, with several large, rectangular cyanide ponds containing a bright blue liquid. The overall scene is dominated by the geometric patterns of the mining infrastructure.

**Зерттеудің әдіснамасы
және негізгі
жорамалдары**

ERG еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуына қалай үлес қосып жатыр?

ERG өндірістік қызмет барысында тікелей жасайтын үлесі:

ERG-дің тікелей үлесі

Барлау және дамыту

Барлау, қайта өңдеу және өндіру

Сатылым дар

Жабу және қалпына келтіру

Логистика

Энергия өндірісі

ERG-дің тауарлар мен қызметтерді сатып алу арқылы экономиканың басқа салаларына қосатын үлесі:

ERG-дің тікелей емес үлесі

ERG-дің жеткізушілері мен мердігерлерінен және одан әрі жеткізу тізбегі бойынша сатып алынатын тауарлар, жұмыстар мен қызметтер

ERG қызметкерлерінің, сондай-ақ «тікелей емес» қызметкерлердің тұтынушылық шығыстарынан құралатын үлес:

ERG-дің жанама үлесі

ERG жұмыскерлерінің, сондай-ақ оны жеткізушілер мен мердігерлер жұмыскерлерінің жалақысы

ERG-дің толық үлесі

Экономикалық әсерлер :

ERG

ERG қызметі есебінен құрылған қосылған құн

ERG қызметкерлерінің жұмыс орындары мен еңбек табыстары

Салықтар және басқа да міндетті төлемдер

ERG жеткізушілері мен мердігерлері

Жеткізу тізбегіндегі қосылған құн

Жеткізу тізбегіндегі жұмыс орындары мен еңбек кірістері

Салықтар және жеткізу тізбегіндегі басқа да міндетті төлемдер

ERG қызметкерлері мен «тікелей емес» қызметкерлер

Экономиканың тұтыну секторындағы қосылған құн

Экономиканың тұтыну секторындағы жұмыс орындары мен еңбек табыстары

Экономиканың тұтыну секторындағы салықтар және басқа да міндетті төлемдер

Модельдеуге арналған кіріс деректер ретінде ERG-дің 2019-2020 жылдардағы операциялық және қаржылық қызметі туралы есептік деректері, ҚР Статистика комитетінің, ҚР Мемлекеттік кірістер комитетінің, БЖЗҚ-ның ресми деректері, сондай-ақ жариялы талдамалық және іскерлік басылымдардың деректері пайдаланылды.

Модельдеу әлемнің көптеген дамыған елдерінің үкіметтері мен статистика органдары қабылдаған Нобель сыйлығының лауреаты В.Леонтьев әзірлеген «Шығындар-шығарылым» моделіне және ҚР бірқатар макроэкономикалық көрсеткіштеріне негізделген.

Модельдеудің нәтижесі 5 көрсеткіш (ЖІӨ-ге үлес, шығарылым, жұмыспен қамту, ЕТҚ және мемлекет кірістері) және салымның үш компоненті (тікелей, жанама және жанама әсерлер) бойынша ERG-дің ақшалай есептелген толық әлеуметтік-экономикалық үлесі болып табылады.

Модельдеу кезіндегі жорамалдар мен шектеулер

- » 2020 жылға арналған салым нәтижелерін есептеу үшін 2019 жылға арналған "Шығындар-шығарылым" кестесі пайдаланылды, өйткені 2020 жылға арналған кесте тек 2021 жылдың соңында ғана қол жетімді болады, алайда модельге қажетті ЖІӨ, жұмыспен қамтылғандар саны, еңбек кірістері, кезең ішінде төленген салықтар мен төлемдер сомасы және т. б. сияқты барлық кіріс деректері 2020 ж. ресми дереккөздерден қабылданды.
- » Қазақстан экономикасы үшін ел ішінде өндірілген және/немесе сатып алынған тауарлар мен көрсетілетін қызметтер ғана әсер ететіндіктен, салымға бағалау жүргізу кезінде импорттық шығарылған тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алу жөніндегі барлық деректер есептен шығарылды.
- » Шетелдік өнімдерді қайта сатумен айналысатын жергілікті жеткізушілерден сатып алу үшін олардың сауда үстеме бағасының үлесі ғана есептелді. Сатып алудың бұл санаты сауда саласына жатқызылды.
- » ERG-дің өндірістік процесінің ерекшеліктерін ескере отырып, тікелей салым бойынша деректер топ қызметінің негізгі бағыттары бойынша жіктелді, олардың әрқайсысы үшін кейіннен толық салым есептелді (ҚР ЭҚЖЖ сәйкес табиғи ресурстарды өндіру және қайта өңдеу салалары).

ERG кәсіпорындары орналасқан өңірлерге қосқан толық әлеуметтік-экономикалық үлесі ERG-дің негізгі төрт өңірі- Павлодар, Қостанай, Ақтөбе және Қарағанды облыстары, сондай-ақ Шымкент қаласы үшін 2019-2020 жылдарға есептелген.

Аймақтық үлесті бағалау үшін "Шығындар-шығарылым" ұлттық кестесі бірқатар аймақтық кестелерге бөлінді. "Шығындар-шығарылым" кестелерін өңірлендіру тәсілі өңіраралық және салааралық байланыстарды, сондай-ақ ел өңірлері арасындағы тауарлар мен көрсетілетін қызметтер ағындарының теңгерімін сипаттайтын коэффициенттерді қолдануды көздейтін халықаралық әдіснамаға негізделген.^[1]

Модельдеу кезіндегі жорамалдар мен шектеулер

2019 жылға арналған аймақтар үшін "Шығындар-шығарылым" кестелері есептеу арқылы алынды. 2020 жылғы салымды бағалау үшін- ұлттық салымға ұқсас, 2019 жылғы кестелер пайдаланылды.

» Салалар бойынша шығарылым көрсеткіші мынадай формула бойынша есептеу жолымен алынды:

$$\text{Шығарылым} = (\text{саланың сатып алулары}) + (\text{қосылған құн})$$

» ERG-дің тікелей өңірлік үлесі үшін зерттелетін өңірдегі кәсіпорындар ғана ескерілді. Сондай-ақ, бір аймақтағы кәсіпорындар арасындағы транзакцияларды қоспағанда, кәсіпорындар арасындағы топшілік транзакциялар ескерілді.

» Есептеулерде әр түрлі аймақтарда орналасқан, бірақ бір кәсіпорынға қатысты компаниялар арасындағы транзакциялар ескерілмеген. Мысалы, Қазхромға кіретін АқсФЗ мен ДТКБК арасындағы транзакциялар Павлодар облысы үшін сатып алу және Ақтөбе облысы үшін шығару ретінде ескерілмеген.

» ҚР Салық жүйесінің ерекшеліктеріне байланысты нәтижелердің көрнекісіздігіне байланысты өңірлік деңгейде толық салық салымын бағалау жүргізілген жоқ (салықтар мен төлемдердің көпшілігі республикалық бюджетке төленеді).

[1] Cambridge University Press: Input–Output Analysis Foundations and Extensions, Second Edition, Ronald E. Miller and Peter D. Blair (2009)